

POSTANOWIENIE

Dnia 12 kwietnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Joanna Lemańska (przewodniczący)

SSN Paweł Czubik

SSN Tomasz Demendecki

SSN Marek Dobrowolski

SSN Paweł Księżak (sprawozdawca)

SSN Oktawian Nawrot

SSN Janusz Niczyporuk

SSN Adam Redzik

SSN Mirosław Sadowski (współsprawozdawca)

SSN Ewa Stefańska

SSN Aleksander Stępkowski

SSN Krzysztof Wiak

SSN Grzegorz Żmij

Protokolant Przemysław Szuty

w sprawie ze skargi nadzwyczajnej Prokuratora Generalnego
od postanowienia Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 15 maja 2014 r., sygn. akt I ACa
(...), oraz od postanowienia Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 22 czerwca 2015 r.,
sygn. akt I ACa (...)

wydanych w sprawie z powództwa B. P.

przeciwko Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
o ustalenie

po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw
Publicznych w dniu 12 kwietnia 2021 r.

zagadnień prawnych przedstawionych przez trzyosobowy skład Sądu Najwyższego
postanowieniem z dnia 11 marca 2020 r., sygn. akt I NSNc 25/19:

1) „Czy w związku z wejściem w życie art. 29 § 3 ustawy z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2019 r., poz. 825 z późn. zm.) uchwała składu połączonych Izb: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r. (sygn. akt BSA I-4110-1/20) wywołuje skutki prawne i wiąże składy orzekające Sądu Najwyższego?”,

2) „Czy dopuszczalne jest kwestionowanie orzeczenia sądu, w tym Sądu Najwyższego, na podstawie art. 379 pkt 4 k.p.c. jako wydanego przez sprzeczny z prawem skład sądu, jeśli sprzeczność ta miałaby polegać na zasiadaniu w składzie sądu sędziego powołanego przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie art. 179 w zw. z art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej przepisami ustawy z 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 3)?”

I. co do zagadnienia pierwszego – umarza postępowanie;

II. co do zagadnienia drugiego – odmawia podjęcia uchwały.

UZASADNIENIE

W postanowieniu z 11 marca 2020 r., wydanym w sprawie o sygn. akt I NSNc 25/19, Sąd Najwyższy w składzie dwóch sędziów Sądu Najwyższego i ławnika Sądu Najwyższego, działając na podstawie art. 82 § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, przedstawił do rozstrzygnięcia składowi całej Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego następujące zagadnienia prawne:

1) „Czy w związku z wejściem w życie art. 29 § 3 ustawy z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2019 r., poz. 825 z późn. zm.) uchwała składu połączonych Izb: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu

Najwyższego z 23 stycznia 2020 r. (sygn. akt BSA I-4110-1/20) wywołuje skutki prawne i wiąże składy orzekające Sądu Najwyższego?”,

2) „Czy dopuszczalne jest kwestionowanie orzeczenia sądu, w tym Sądu Najwyższego, na podstawie art. 379 pkt 4 k.p.c. jako wydanego przez sprzeczny z prawem skład sądu, jeśli sprzeczność ta miałaby polegać na zasiadaniu w składzie sądu sędziego powołanego przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie art. 179 w zw. z art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej przepisami ustawy z 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r., poz. 3)?”.

Wątpliwości, prowadzące do sformułowania przytoczonych zagadnień prawnych, Sąd Najwyższy powziął przy rozpoznawaniu skargi nadzwyczajnej, wniesionej przez Prokuratora Generalnego od prawomocnych postanowień Sądu Apelacyjnego w (...) z 15 maja 2014 r. oraz z 22 czerwca 2015 r., prostujących wyrok Sądu Apelacyjnego w (...) z 9 maja 2014 r., wydany w sprawie z powództwa B. P. przeciwko Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z siedzibą w W. o ustalenie, sygn. akt I Aca (...). W składzie Sądu Najwyższego, wyznaczonym zarządzeniem Prezesa Sądu Najwyższego kierującego Izbą Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych do rozpoznania przedmiotowej skargi nadzwyczajnej, zasiada dwóch sędziów Sądu Najwyższego powołanych przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie art. 179 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2018, poz. 3). Sąd Najwyższy, rozpoznający skargę nadzwyczajną w sprawie o sygn. akt I NSNc 25/19 w tak ukształtowanym składzie, mając na uwadze treść uchwały składu połączonych Izb: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r., BSA-I-4110-1/20 – a dokładniej jej punktu 1, gdzie wskazano, że „[n]ienależyta obsada sądu w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. albo sprzeczność składu sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. zachodzi także wtedy, gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie

określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 3).” – doszedł do wniosku, że w istocie jest składem, o jakim mowa w przedmiotowej uchwale. Zważywszy na powyższe, uznając jednocześnie, że zagadnienia te stanowią sprawę publiczną, Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym skargę nadzwyczajną w sprawie o sygn. akt I NSNc 25/19 stwierdził, że zaistniały warunki uzasadniające przedstawienie zagadnień prawnych w brzmieniu przytoczonym powyżej.

Zajmując stanowisko w sprawie, Prokurator Generalny wniósł o odmowę podjęcia uchwały w zakresie zagadnienia prawnego opisanego w punkcie 1, zaś w zakresie zagadnienia prawnego opisanego w punkcie 2 – o podjęcie uchwały następującej treści: „[n]ie jest dopuszczalne kwestionowanie orzeczenia sądu, w tym Sądu Najwyższego, na podstawie art. 379 pkt 4 k.p.c. jako wydanego przez sprzeczny z prawem skład sądu, jeśli sprzeczność ta miałaby polegać na zasiadaniu w składzie Sądu sędziego powołanego przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie art. 179 w zw. z art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 3).”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Zagadnienie prawne, przedstawione jako pierwsze do rozstrzygnięcia składowi całej Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego (dalej: IKN SN) postanowieniem tego Sądu z 11 marca 2020 r., dotyczy skutku wejścia w życie art. 29 § 3 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. 2021, poz. 154; dalej: u.SN) i sprowadza się do pytania, czy w obecnym stanie prawnym wywołuje skutki prawne i wiąże składy orzekające Sądu Najwyższego uchwała składu połączonych Izb: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z dnia

23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20 (dalej: uchwała trzech połączonych Izb SN). W uchwale tej Sąd Najwyższy orzekł, że:

„1. Nienależyta obsada sądu w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. albo sprzeczność składu sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. zachodzi także wtedy, gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 3).

2. Nienależyta obsada sądu w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. albo sprzeczność składu sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. zachodzi także wtedy, gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego w sądzie powszechnym albo wojskowym na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 3), jeżeli wadliwość procesu powoływania prowadzi, w konkretnych okolicznościach, do naruszenia standardu niezawisłości i bezstronności w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności.

3. Wykładnia art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. oraz art. 379 pkt 4 k.p.c. przyjęta w punktach 1 i 2 niniejszej uchwały nie ma zastosowania do orzeczeń wydanych przez sądy przed dniem jej podjęcia oraz do orzeczeń, które zostaną wydane w toczących się w tym dniu postępowaniach na podstawie Kodeksu postępowania karnego przed danym składem sądu.

4. Punkt 1 niniejszej uchwały ma zastosowanie do orzeczeń wydanych z udziałem sędziów Izby Dyscyplinarnej utworzonej w Sądzie Najwyższym na podstawie ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2018 r. poz. 5 z późn. zm.) bez względu na datę wydania tych orzeczeń.”.

2. Zgodnie z art. 87 § 1 zdanie pierwsze u.SN, uchwały pełnego składu Sądu Najwyższego, składu połączonych izb oraz składu całej izby, z chwilą ich

podjęcia, uzyskują moc zasad prawnych. Moc ta wyraża się związaniem treścią takiej uchwały wszystkich składów Sądu Najwyższego, niezależnie od ich rangi. Odstąpienie przez jakikolwiek skład Sądu Najwyższego od poglądu prawnego wyrażonego w uchwale mającej moc zasady prawnej może nastąpić tylko w trybie przewidzianym w art. 88 u.SN. Dodatkowo, związanie Sądu Najwyższego zasadą prawną ustaje również w przypadku zmiany stanu prawnego, na gruncie którego została podjęta uchwała mająca moc takiej zasady. Składy Sądu Najwyższego nie mogą orzekać sprzecznie z zasadą prawną dopóty, dopóki nie nastąpi zmiana stanu prawnego. Zmiana treści, okresu lub zakresu stosowania przepisu, którego dotyczy zasada prawna, oznacza, że jest to już inny przepis (wyrok Sądu Najwyższego z 8 sierpnia 2007 r., II UK 23/07).

W punkcie 4 uzasadnienia postanowienia z 11 marca 2020 r. Sąd Najwyższy sprecyzował, że przedstawione zagadnienia prawne nie inicjują przewidzianej w art. 88 § 3 u.SN procedury odstąpienia od uchwały Sądu Najwyższego, mającej moc zasady prawnej. Tym samym nie dotyczą samego obowiązywania uchwały trzech połączonych Izb SN, ale jedynie tego, czy jej postanowienia wywierają skutki prawne w świetle art. 29 § 3 u.SN.

W dacie podjęcia uchwały połączonych Izb SN art. 29 u.SN miał następujące brzmienie:

„Do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego powołuje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa.”. Tymczasem z dniem 14 lutego 2020 r. weszła w życie ustawa z dnia 20 grudnia 2019 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2020 r. poz. 190; dalej jako „ustawa z 20 grudnia 2019 r.”), która na mocy art. 2 pkt 6 nadała art. 29 u.SN nowe brzmienie:

„Art. 29. § 1. Sędzią Sądu Najwyższego jest osoba powołana na to stanowisko przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, która złożyła ślubowanie wobec Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

§ 2. W ramach działalności Sądu Najwyższego lub jego organów niedopuszczalne jest kwestionowanie umocowania sądów i trybunałów, konstytucyjnych organów państwowych oraz organów kontroli i ochrony prawa.

§ 3. Niedopuszczalne jest ustalanie lub ocena przez Sąd Najwyższy lub inny organ władzy zgodności z prawem powołania sędziego lub wynikającego z tego powołania uprawnienia do wykonywania zadań z zakresu wymiaru sprawiedliwości”.

3. Wyrokiem z 20 kwietnia 2020 r. (U 2/20) Trybunał Konstytucyjny orzekł, że uchwała składu połączonych Izb: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r. (BSA I-4110-1/20, OSNKW nr 2/2020, poz. 7) jest niezgodna z:

a) art. 179, art. 144 ust. 3 pkt 17, art. 183 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 8 ust. 1, art. 7 i art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

b) art. 2 i art. 4 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej (Dz.U. 2004, Nr 90, poz. 864/30, ze zm.),

c) art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz.U. 1993, Nr 61, poz. 284, ze zm.),

oraz umorzył postępowanie w pozostałym zakresie.

Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne (art. 190 ust. 1 Konstytucji). Nadanie przez Konstytucję RP mocy powszechnie obowiązującej orzeczeniom Trybunału Konstytucyjnego oznacza, iż jest nimi związany także Sąd Najwyższy. Odnosi się to również do uchwały trzech połączonych Izb SN z 23 stycznia 2020 r.

Skutkiem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 20 kwietnia 2020 r. jest utrata – z dniem jego ogłoszenia (art. 190 ust. 3 Konstytucji RP) – mocy obowiązującej „norm prawnych, których treść pomieściła uchwała mająca moc zasady prawnej” (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 27 października 2010 r., K 10/08). Powyższe powoduje, że zagadnienie prawne przedstawione w pkt. 1 postanowienia z 11 marca 2020 r. stało się bezprzedmiotowe. Sąd Najwyższy w składzie przedstawiającym to zagadnienie zastrzegł, że nie dotyczy ono samego obowiązywania uchwały trzech połączonych Izb SN z 23 stycznia 2020 r., ale tego, czy w świetle art. 29 § 3 u.SN jej postanowienia wywierają skutki prawne.

Wobec tego jednak, że wskutek wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 20 kwietnia 2020 r. uchwała ta przestała obowiązywać i utraciła walor normatywny, nie istnieje już zagadnienie wywierania przez nią skutków prawnych, polegających na związaniu jej treścią składów orzekających Sądu Najwyższego. Tym samym zbędne jest rozważanie, czy – a jeśli tak to jakie – skutki uchwała ta mogłaby nadal wywierać po wejściu w życie art. 29 § 3 u.SN. Z tego powodu, wobec zbędności podjęcia uchwały w tym przedmiocie, Sąd Najwyższy umorzył postępowanie w zakresie pierwszego zagadnienia prawnego.

4. Uchwała SN określająca wykładnię prawa polskiego w związku z wykładnią prawa Unii dokonaną przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: TSUE) ma odrębny (od wyroku TSUE) i samodzielny byt prawny.

Trybunał Konstytucyjny przyjął w wyroku z 27 kwietnia 2005 r., (P 1/05, pkt 2.4), że jego kognicja „dotyczy także sytuacji, gdy zarzut niekonstytucyjności dotyczy tego zakresu ustawy, który służy implementacji prawa Unii Europejskiej”. Trybunał Konstytucyjny dokonując kontroli konstytucyjności ustaw implementujących dyrektywy UE dostrzega wprawdzie funkcjonalny i treściowy związek między takimi aktami, jednak w sposób jednoznaczny przyjmuje, iż przedmiotem jego rozstrzygnięć są „wątpliwości konstytucyjne odnoszące się do przepisów prawa krajowego” (wyrok TK z 5 października 2010 r., SK 26/08, pkt. 2.1). Trybunał Konstytucyjny traktuje więc każdy z tych aktów normatywnych jako akt o odrębnym i samodzielnym bycie prawnym.

Stwierdzenie przez Trybunał Konstytucyjny normatywnego charakteru uchwały trzech połączonych Izb SN, a następnie jej niekonstytucyjności nie może być zatem rozciągane na wyrok TSUE, w którym dokonano wykładni prawa Unii, a który stanowił podstawę dla późniejszego dokonywania wykładni prawa polskiego. Są to bowiem dwa odrębne rozstrzygnięcia, wydane przez niezależne od siebie organy o charakterze sądowym, orzekające na zasadzie „sądu ostatniego słowa” w ramach autonomicznych porządków prawnych. Wyrok TSUE z 19 listopada 2019 r. w połączonych sprawach C-585/18, C-624/18 i C-625/18, A.K. i in. przeciwko Sądowi Najwyższemu powinien być

wykonany w pełni z poszanowaniem zasad Konstytucji RP. Do zastosowania wykładni prawa Unii zgodnie z wyrokiem TSUE z 19 listopada 2019 r. a zarazem w zgodzie z Konstytucją RP doszło w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego mającej moc zasady prawnej z 8 stycznia 2020 r. (I NOZP 3/19), o której będzie mowa w dalszej części uzasadnienia.

5. Odnośnie do drugiego z przedstawionych zagadnień przypomnieć należy, że zgodnie z art. 82 § 2 u.SN Sąd Najwyższy, rozpoznając sprawę, w której występuje zagadnienie prawne dotyczące niezawisłości sędziego lub niezależności sądu, odracza jej rozpoznanie i przedstawia to zagadnienie do rozstrzygnięcia składowi całej Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego. Z brzmienia tego przepisu jednoznacznie wynika, że zagadnienie prawne przedstawione do rozstrzygnięcia składowi całej Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych musi występować w rozpatrywanej sprawie, a co za tym idzie, iż odpowiedź będzie miała wpływ na jej rozstrzygnięcie.

Sprawa rozpoznawana przez skład Sądu Najwyższego przedstawiający omawiane zagadnienie prawne to sprawa oznaczona sygn. akt I NSNc 25/19, wywołana skargą nadzwyczajną Prokuratora Generalnego od prawomocnych postanowień Sądu Apelacyjnego w (...) z 15 maja 2014 r. i 22 czerwca 2015 r. w przedmiocie sprostowania wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z 9 maja 2014 r., sygn. akt I ACa (...), wydanego w sprawie z powództwa B. P. przeciwko Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa o ustalenie. Z analizy treści skargi nadzwyczajnej nie wynika, by zaskarżonym nią orzeczeniom Sądu Apelacyjnego w (...) Prokurator Generalny zarzucał naruszenie art. 379 pkt 4 k.p.c., polegające na tym, że skład sądu orzekającego (tj. Sądu Apelacyjnego w (...)) był sprzeczny z przepisami prawa. Podniesione w skardze zarzuty dotyczą naruszenia innych przepisów proceduralnych – art. 350 § 1 k.p.c. w związku z art. 332 § 1 k.p.c. i art. 365 § 1 k.p.c. Kwestii sprzeczności składu sądu orzekającego z przepisami prawa nie podnoszą także wniesione przez strony odpowiedzi na skargę nadzwyczajną. Również z uzasadnienia postanowienia z 11 marca 2020 r. nie wynika, by Sąd Najwyższy, działając na podstawie art. 378

§ 1 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. w związku z art. 95 pkt 1 u.SN, badał tę kwestię z urzędu – przynajmniej w takim zakresie, jaki wynika ze sformułowanego w tym postanowieniu drugiego zagadnienia prawnego. Uzasadnienie to nie powołuje bowiem okoliczności, że w składzie Sądu Apelacyjnego w (...) wydającego postanowienia zaskarżone skargą nadzwyczajną zasiadał sędzia powołany przez Prezydenta RP na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw – co mogłoby rodzić konieczność zbadania, czy orzeczenia te zostały wydane przez skład sądu sprzeczny z przepisami prawa.

Omawiane zagadnienie prawne zostało sformułowane w taki sposób, że dotyczy nie tylko dopuszczalności kwestionowania na podstawie art. 379 pkt 4 k.p.c. orzeczenia sądu powszechnego jako wydanego przez skład sądu sprzeczny z prawem, ale również kwestionowania, na tej samej podstawie, orzeczenia Sądu Najwyższego.

W uzasadnieniu postanowienia z 11 marca 2020 r. Sąd Najwyższy wyjaśnił, że w jego składzie wyznaczonym do rozpoznania sprawy o sygn. akt I NSNc 25/19 zasiada dwóch sędziów Sądu Najwyższego powołanych przez Prezydenta RP na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw. Tym samym, jak podniósł, skład Sądu Najwyższego rozpoznający ww. sprawę jest składem, o jakim mowa w punkcie 1 uchwały trzech połączonych Izb SN z 23 stycznia 2020 r.

Wskazany skład Sądu Najwyższego postrzega istotę przedstawionego do rozstrzygnięcia składowi całej IKN SN zagadnienia prawnego w mogących zrodzić się wątpliwościach co do tego, czy jego skład, z uwagi na okoliczność wskazaną w akapicie poprzedzającym, jest sprzeczny z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c., a w konsekwencji, czy jest on zdolny do wydania niewadliwego orzeczenia. Równocześnie jednak skład pytający dostrzegł, że ewentualne badanie nieważności orzeczenia z tego powodu może nastąpić jedynie w odpowiednim dla danej procedury trybie, na wniosek stron albo na żądanie sędziego.

Przyjęty w prawie polskim model postępowania cywilnego zakłada, że zaistnienie jednej z przesłanek wymienionych w art. 379 k.p.c. (dodatkowo także w art. 1099 k.p.c. i 1113 k.p.c.) nie powoduje nieważności wydanego przez sąd orzeczenia, a jedynie jego wzruszalność. Nieważność postępowania zawsze ma charakter „potencjalny” – w tym sensie, że może zostać ujawniona jedynie w wyniku wszczęcia kontroli instancyjnej wydanego w tym postępowaniu orzeczenia, co z kolei otwiera drogę do jego uchylecia, zniesienia postępowania w zakresie dotkniętym nieważnością oraz przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, ewentualnie odrzucenia pozwu lub umorzenia postępowania (art. 386 § 2 i 3 k.p.c.). Istnieje zatem ścisły funkcjonalny związek między nieważnością postępowania a zaskarżalnością orzeczenia. Sąd Najwyższy, przedstawiając do rozstrzygnięcia składowi całej IKN SN zagadnienie prawne dotyczące dopuszczalności kwestionowania jego orzeczenia na podstawie art. 379 pkt 4 k.p.c., nie wskazał, jaki podmiot i w jakim trybie – choćby teoretycznie – mógłby je kwestionować – co jest o tyle zrozumiałe, że orzeczenia Sądu Najwyższego co do istoty sprawy nie podlegają dalszemu zaskarżeniu i są ostateczne.

W konsekwencji należy uznać, że przedstawione zagadnienie prawne ma charakter abstrakcyjny, niezwiązany z rozpoznawaną przez Sąd Najwyższy sprawą, której przedmiotem jest ocena zaskarżonych skargą nadzwyczajną orzeczeń sądu powszechnego. Nie zachodzą zatem okoliczności określone w art. 82 § 2 u.SN, i już z tego powodu co do drugiego zagadnienia prawnego należało odmówić podjęcia uchwały.

6. Niezależnie od tego wskazać należy, że kwestie podniesione przez skład pytający zostały już wyjaśnione w orzecznictwie, co wyklucza uznanie, iż zachodzi w tym wypadku „zagadnienie prawne” wymagające podjęcia uchwały. Oprócz przywoływanego już wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 20 kwietnia 2020 r., U 2/20, kluczowe dla określenia zgodnej z Konstytucją RP treści przepisów proceduralnych odnoszących się do należytej obsady sądu są dwa dalsze rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego. Wyrokiem z 2 czerwca 2020 r., P 13/19, Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 49 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 2019, poz. 1460,

ze zm.) w zakresie, w jakim dopuszcza rozpoznanie wniosku o wyłączenie sędziego z powodu podniesienia okoliczności wadliwości powołania sędziego przez Prezydenta RP na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, jest niezgodny z art. 179 Konstytucji RP. Z kolei wyrokiem z 4 marca 2020 r., P 22/19, Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 41 § 1 w związku z art. 42 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 2020, poz. 30), stosowany odpowiednio na podstawie art. 74¹ pkt 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. 2020, poz. 75), w zakresie, w jakim dopuszcza rozpoznanie wniosku o wyłączenie sędziego z powodu wadliwości powołania sędziego przez Prezydenta RP na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, w skład której wchodzi sędziowie wybrani na podstawie art. 9a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa (Dz.U. 2019, poz. 84, 609, 730 i 914 oraz 2020, poz. 190), jest niezgodny z art. 179 w związku z art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji RP. W konsekwencji doprowadziło to do ustalenia stanu prawnego, który pozostaje w sprzeczności ze stanowiskiem przyjętym w uchwale trzech połączonych Izb SN z 23 stycznia 2020 r. Zmiana stanu prawnego, na gruncie którego została podjęta uchwała powoduje, że również z tej przyczyny wykładnia tam przyjęta nie wiąże innych składów Sądu Najwyższego.

7. Równocześnie przypomnieć należy, że w świetle wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 19 listopada 2019 r. w połączonych sprawach C-585/18, C-624/18 i C-625/18, A.K. i in. przeciwko Sądowi Najwyższemu do naruszenia standardu niezawisłości i bezstronności – w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, art. 47 Karty Praw Podstawowych UE oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności – może dochodzić, jeżeli osoba została powołana na stanowisko sędziego na skutek rekomendacji Krajowej Rady Sądownictwa, ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2018, poz. 3), o ile zachodzą dodatkowe okoliczności (zwłaszcza ujawniające się po powołaniu na stanowisko sędziego), które świadczą o naruszeniu

wskazanych standardów niezawisłości i bezstronności w konkretnej sprawie i w jej konkretnych okolicznościach.

Szczegółową analizę konsekwencji wyroku TSUE z 19 listopada 2019 r. przedstawił Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów mającej moc zasady prawnej z 8 stycznia 2020 r. (I NOZP 3/19). Uchwała ta jest wiążąca dla wszystkich składów Sądu Najwyższego (art. 87 u.SN), zaś zgodnie z jej treścią:

„I. Sąd Najwyższy rozpoznając odwołanie od uchwały Krajowej Rady Sądownictwa w przedmiocie przedstawienia Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej kandydata do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego, bada – w granicach podstaw odwołania – czy Krajowa Rada Sądownictwa jest organem niezależnym w świetle kryteriów określonych w wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 19 listopada 2019 r. w połączonych sprawach C-585/18, C-624/18 i C-625/18, A.K. i in. przeciwko Sąd Najwyższy, pkt. 139-144.

II. Sąd Najwyższy uchyla, w granicach zaskarżenia, uchwałę Krajowej Rady Sądownictwa w przedmiocie przedstawienia Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej kandydata do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego, jeżeli odwołujący się wykaże, że brak niezależności Krajowej Rady Sądownictwa miał wpływ na treść tej uchwały lub jeżeli – uwzględniając konstytucyjny zakaz badania skuteczności aktu ustrojowego powołania sędziego oraz wynikającego z niego stosunku ustrojowego – odwołujący się wykaże okoliczność określoną w pkt. 125, lub łącznie okoliczności wymienione w pkt. 147-151 wyroku, o którym mowa w pkt. I, wskazujące, że sąd, w składzie którego taki sędzia będzie zasiadał nie będzie niezależny i bezstronny.”.

W uzasadnieniu uchwały wskazano m.in., że: „[b]adanie ważności lub skuteczności aktu ustrojowego Prezydenta RP powołania sędziego oraz wynikającego z niego stosunku ustrojowego łączącego sędziego z Rzeczpospolitą Polską przez Prezydenta RP – odrębnego od stosunku służbowego – nie jest dopuszczalne w jakimkolwiek postępowaniu przed sądem lub innym organem państwowym (np. KRS – zob. *a contrario* art. 45 u.KRS). Nie jest w szczególności dopuszczalne ustalenie istnienia albo nieistnienia tego

stosunku na drodze sądowej (np. postanowienie Sądu Najwyższego z 5 listopada 2009 r., I CSK 16/09). Ponieważ władza sądenia w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej wynikająca ze stosunku ustrojowego nie może mieć wymiaru abstrakcyjnego i pustego treściowo, lecz dotyczy zawsze określonego jej zakresu, urzeczywistniającego się wyłącznie w określonym sądzie, nie jest z konstytucyjnych powodów dopuszczalne jej odseparowanie od tego sądu. Dlatego sąd, w skład którego wchodzi taki sędzia, z powodu niepodważalności aktu powołania oraz niepodważalności wynikającego z niego stosunku ustrojowego, nie może być uznany za nieprawidłowo obsadzony w rozumieniu art. 379 pkt 4 i art. 401 pkt 1 k.p.c., art. 439 § 1 pkt 1 i 2 Kodeksu postępowania karnego (dalej: k.p.k.) oraz art. 183 § 1 pkt 4 i art. 271 pkt 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (dalej: p.p.s.a.). Ponieważ sąd nie ma wymiaru abstrakcyjnego, lecz musi być zawsze obsadzony przez sędziego (zob. M. Laskowski, *Uchybienie godności urzędu sędziego jako podstawa odpowiedzialności dyscyplinarnej*, Warszawa 2019, s. 48), dlatego – skoro nie jest dopuszczalne badanie ważności lub skuteczności aktu powołania i wynikającego z niego stosunku ustrojowego – to nie może być również z powodu uchybień w procedurze nominacyjnej (przedpowołaniowej), dopuszczalne stwierdzenie nieważności postępowania przed tym sądem na podstawie art. 379 pkt 4 i art. 401 pkt 1 k.p.c., art. 439 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k. oraz art. 183 § 1 pkt 4 i art. 271 pkt 1 p.p.s.a.”. Realizując wykładnię przepisów dokonaną w wyroku TSUE z 19 listopada 2019 r., oraz przytoczonej uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 8 stycznia 2020 r. Sąd Najwyższy bada – na etapie odwołania od uchwał Krajowej Rady Sądownictwa w przedmiocie przedstawienia Prezydentowi RP kandydata do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego – czy nie dojdzie do potencjalnego naruszenia niezależności i bezstronności przez sąd orzekający z udziałem takiego sędziego. Sąd Najwyższy potwierdził także, że kontrola taka obejmuje także uchwały dotyczące przedstawienia kandydat na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego (wyroki Sądu Najwyższego: z 2 czerwca 2020 r., I NO 192/19; z 25 czerwca 2020 r., I NO 37/20; z 2 lutego 2021 r., I NKRS 10/21).

8. Sąd Najwyższy wielokrotnie przypominał również, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem TSUE gwarancje niezawisłości i bezstronności, z których powinny korzystać sądy państw członkowskich, wymagają istnienia zasad – w szczególności co do składu organu, mianowania, okresu trwania kadencji oraz powodów wstrzymywania się od głosu, wyłączenia i odwołania jego członków – pozwalających wykluczyć, w przekonaniu podmiotów prawa, wszelką uzasadnioną wątpliwość co do niezależności tego organu od czynników zewnętrznych oraz co do jego neutralności w odniesieniu do sprzecznych ze sobą interesów (wyrok TSUE z 9 października 2014 r., C-222/13, pkt 32; wyrok TSUE z 21 stycznia 2020 r., Banco de Santander, C-274/14, pkt 63 i przytoczone tam orzecznictwo).

Z wyroku TSUE z 19 listopada 2019 r. jednoznacznie wynika, że do naruszenia standardu niezawisłości i bezstronności może dojść, jeśli w konkretnej sprawie i konkretnych okolicznościach zachodzi zespół szczególnych okoliczności (jak np. związanych z procesem powołania, ale i powstałych po powołaniu na stanowisko sędziego). Na konieczność zbadania całokształtu okoliczności, nie zaś samego trybu powołania sędziego, zwrócił także uwagę TSUE w wyroku z 9 lipca 2020 r., C-272/19, VQ przeciwko Land Hessen. W wyroku tym jednoznacznie wskazano, że: „[c]o się tyczy warunków mianowania sędziego orzekającego w sądzie odsyłającym, należy na wstępie przypomnieć, że sam fakt, iż władze ustawodawcze lub wykonawcze uczestniczą w procesie mianowania sędziego, nie może prowadzić do powstania zależności sędziego od tych władz ani do wzbudzenia wątpliwości co do jego bezstronności, jeśli po mianowaniu zainteresowany nie podlega żadnej presji i nie otrzymuje instrukcji w ramach wykonywania swoich obowiązków.” (pkt 54). Nie jest zatem wykluczone badanie niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego, jeżeli – w konkretnej sprawie – zachodzą tego rodzaju okoliczności, które mogłyby wywoływać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności tego sędziego w danej sprawie. Nigdy jednak stwierdzenie takie nie może mieć charakteru abstrakcyjnego i odnosić się do całych grup (kategorii) sędziów, ani opierać się na ogólnikowych presumpcjach i prasowych artykułach, których publicystyczne

tezy, podające w wątpliwość niezależność czy niezawisłość grupy sędziów, stają się rzekomym „dowodem” braku ich niezależności i niezawisłości.

9. Również szereg dalszych problemów szczegółowych, na które zwraca uwagę skład pytający, związanych z uzasadnieniem uchwały trzech połączonych Izb SN, zostało już wyjaśnione w orzecznictwie, co czyni zbytecznym wypowiedzanie się na ten temat w składzie poszerzonym.

W pierwszym rzędzie należy zauważyć, że w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 25 marca 2019 r., K 12/18, stwierdzono, że: „art. 9a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa (Dz. U. 2019 poz. 84) jest zgodny z art. 187 ust. 1 pkt 2 i ust. 4 w związku z art. 2, art. 10 ust. 1 i art. 173 oraz z art. 186 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”, a „art. 44 ust. 1a ustawy powołanej w punkcie 1 sentencji jest niezgodny z art. 184 Konstytucji RP”. Wyklucza to dopuszczalność badania tego, czy Krajowa Rada Sądownictwa jest ukształtowana zgodnie z Konstytucją RP, skoro zgodnie z art. 190 ust. 1 Konstytucji RP orzeczenia Trybunału mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne (np. wyroki Sądu Najwyższego: z 27 marca 2019 r., I NO 3/19, z 29 lipca 2019 r., I NO 89/19; z 30 lipca 2019 r., I NO 20/19; z 30 lipca 2019 r., I NO 31/19). Tym bardziej niedopuszczalne jest wskazywanie jako przesłanki rozumowania „niekonstytucyjności” ww. przepisów.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono również skutki ewentualnej wadliwości na etapie wyboru członków Krajowej Rady Sądownictwa, wskazując, że „osoba legitymująca się ważnym aktem powołania ma zdolność podejmowania aktów urzędowych” (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 20 lutego 2008 r., III SZP 1/08, pkt 2 sentencji i pkt 15 uzasadnienia; zob. także uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 8 stycznia 2020 r., I NOZP 3/19, pkt 32; postanowienie Sądu Najwyższego z 21 kwietnia 2020 r., I NWW 2/20; wyrok Sądu Najwyższego z 13 maja 2020 r., I NO 75/19). Skoro więc powołanie osoby do pełnienia funkcji publicznej należy uznać za skuteczne w przypadku braku trybu pozwalającego badać ważność takiego powołania, nawet jeśli do powołania doszło z naruszeniem prawa, to tym bardziej, wobec braku takiego trybu w odniesieniu do członków Krajowej Rady Sądownictwa, nie można kwestionować uchwał tego organu podjętych przez skład ukształtowany

na podstawie przepisów, których konstytucyjność została potwierdzona w wyroku Trybunału Konstytucyjnego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 25 czerwca 2020 r., I NO 37/20).

Z kolei zagadnienie charakteru prawnego obwieszczenia Prezydenta RP o wolnych stanowiskach sędziowskich zostało szerzej wyjaśnione w uzasadnieniu wyroków Sądu Najwyższego z 2 czerwca 2020 r., I NO 192/19, oraz z 25 czerwca 2020 r., I NO 37/20, gdzie w konkluzji podkreślono, że „[o]bwieszczenie o wolnych stanowiskach sędziowskich stanowi konieczny element w łańcuchu czynności prowadzących do realizacji prerogatywy Prezydenta. Prawidłowe jest zatem, uznając za słuszną koncepcję prerogatyw pochodnych i analogicznych, dokonanie bez kontrasygnaty obwieszczenia w Dzienniku Urzędowym RP liczby wolnych stanowisk sędziego przewidzianych do objęcia w Sądzie Najwyższym.”. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono również znaczenie aktu Prezydenta RP o powołaniu sędziego, w którym realizuje się norma stanowiąca podstawową zasadę demokratycznego państwa prawnego, urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 26 marca 2019 r., I NO 57/18).

Powołanie sędziów następuje bezpośrednio na podstawie Konstytucji RP, stanowi podstawę prawno-konstytucyjnego stosunku łączącego osobę sędziego z Rzeczpospolitą Polską, który nie może być przedmiotem kontroli sądowej. Nie ulega zatem wątpliwości, że nie jest możliwa taka wykładnia przepisów proceduralnych (w tym art. 379 pkt 4 k.p.c.), która prowadziłaby – bezpośrednio lub pośrednio – do przekreślenia prawa sądenia w stosunku do określonych grup sędziów – w tym tych objętych zakresem przedstawionego zagadnienia prawnego.

Z uwagi na wskazane okoliczności Sąd Najwyższy postanowił odmówić podjęcia uchwały w odniesieniu do zagadnienia drugiego.